

КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ У СЛОВАЧЧИНІ – УРОКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

CRITICAL THINKING IN SLOVAKIA - LESSONS FOR UKRAINE

Kosturková M. Kritické myslenie v edukačnej praxi na Slovensku. Prešov: Rokus, 2016. 176 s.

Офіцинський Юрій Романович

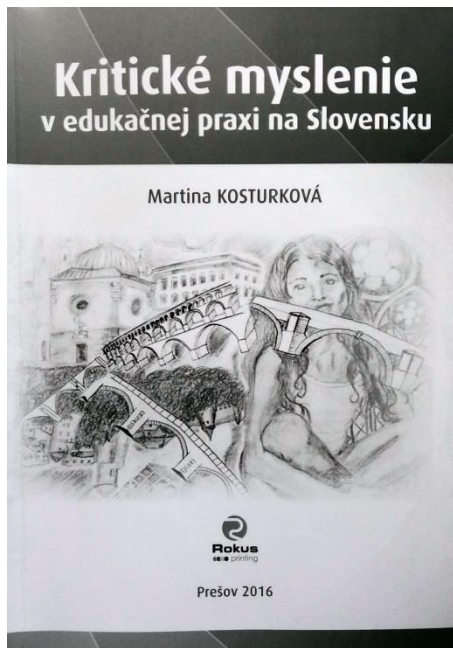
аспірант кафедри античності, середньовіччя та історії України
домодерної доби

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

E-mail: yuriy.ofitsynskyu@uzhnu.edu.ua

Yuriy Ofitsynskyu

Postgraduate Student of the Department of Ancient, Middle Ages and Premodern History of Ukraine
SHEE «Uzhhorod National University»

Автор книги – Мартіна Костуркова, доктор філософії та доктор педагогіки на кафедрі педагогіки Факультету гуманітарних і природничих наук Пряшівського університету в Пряшеві.

Монографія Мартіни Костуркової «Критичне мислення в освітній практиці у Словаччині» є актуальною науковою працею та результатом копійної роботи. Наукова проблематика монографії спричинена недостатнім вивченням феномену критичного мислення в освітньому просторі Словаччини. Автор спирається переважно на закордонну літературу, де дану проблематику уже декілька десятиріч активно розробляють багато науковців. Учена представляє водночас результати емпіричних досліджень у словацькій і в закордонній освіті. Через це помітно різницю в підходах до даної проблематики в інших країнах і в самій Словаччині, де дослідження ініціювали переважно міжнародні оцінювальні організації: TIMSS, PIRLS та PISA.

Автор вдало структурувала монографію, щоб досягнути мети свого дослідження: представити теоретичне портфоліо та презентувати нові емпіричні знання про стан критичного мислення учнів гімназій, їх учителів та університетських студентів педагогічних програм у Словаччині. Цій меті відповідає зміст праці, у якій є вступ, шість розділів, висновки, резюме англійською мовою, список використаних джерел, який складає 256 найменувань, а також предметний та іменний

показчик. Потрібно додати, що у своїй праці автор шукала відповідь на наукове запитання: яким є стан критичного мислення обраних груп респондентів у освітній практиці в Словаччині.

У першому розділі «Критичне мислення як потрібна якість в освітньому процесі» вчена спочатку подала різні тлумачення поняття «критичне мислення» як словацькими, так і закордонними науковцями. Далі вона охарактеризувала деякі теорії освіти, запропоновані Бертраном. Після цього автор розповіла про емпіричні дослідження критичного мислення. Вчена зазначила, що було б добре вивчити в Словаччині та Чехії, чи стан критичного мислення особи відповідає здатності прийняти кар'єрне рішення. Завершує розділ науковець висвітленням адаптації моделі критичного мислення в умовах Словаччини, де подає 10 принципів критичного мислення за Мередіт і Стіл.

У другому розділі «Критичне мислення й освітня практика в Словаччині» автор зупинилася на декількох аспектах. Спершу вона охарактеризувала грамотність як передумову людини, що критично мислить. Учена вважає функціональну та читальну грамотність важливими вміннями учнів, щоб працювати з будь-якою інформацією, оцінювати її та застосувати на практиці для особистого розвитку. Далі автор розповіла про оцінювання тестами PISA словацьких учнів, які показали погані результати. Відповідно постала проблема розвитку критичного мислення. У цьому процесі, на думку вченої, не можна орієнтуватися тільки на один шкільний предмет. Зазначено й те, що Словаччині потрібна й краща підготовка вчителів, які б самі вчилися все життя та могли б навчати учнів критично мислити.

У третьому розділі монографії «Методологія дослідження стану критичного мислення респондентів у освітній практиці в Словацькій Республіці» автор описала стратегію вивчення стану критичного мислення, спрямованість дослідження, охарактеризувала групи респондентів і методику вивчення стану критичного мислення. Для збору даних щодо рівня критичного мислення респондентів учена давала їм пройти Тест оцінки критичного мислення Вотсона-Гласера (W-GCTA) – Форма С. Максимальна кількість балів із даного тесту – 80. Він поділяється на 5 субтестів по 16 балів кожний, де оцінка ведеться за такими категоріями: «Судження», «Розпізнавання припушень», «Дедукція», «Інтерпретація», «Оцінювання аргументів».

У четвертому розділі «Результати стану критичного мислення учнів обраних гімназій у Словацькій Республіці» М. Костуркова навела у таблицях цікаві дані результатів згаданого тесту. Виявилось, що майже половина учнів з обраних ученою навчальних закладів не перетнула межу в 40 балів із 80 можливих. А найслабшими учні виявилися в категорії «Судження», в якій майже 99,5% з них не перейшли рубіж у 8 балів із 16. Автор порівняла також окремо результати хлопців і дівчат, результати гімназій Пряшівського та Кошицького країв і показники словацьких учнів із показниками учнів гімназій на півдні Лондона. Цікаво, що не було суттєвої статистичної різниці в результатах тестування учнів різних гімназій. Відповідно рівень їхнього критичного мислення не залежав від розташування їхніх навчальних закладів.

У п'ятому розділі «Результати стану критичного мислення студентів учительських програм» бачимо, що майже 40% студентів з обраних ученою навчальних закладів не перетнула межу в 40 балів із 80 можливих. На думку автора, це недостатньо хороший результат. Тому потрібно змінити організаційну форму праці студентів, щоб вони краще розвивали критичне мислення. Найгірше студенти виконали тести в категорії «Судження», в якій майже 97,3% з них не перейшли рубіж у 8 балів із 16. Такі показники автор пов'язує з тим, що в школах, де вони навчалися до поступлення в університети, не приділялося належної уваги розвитку критичного мислення. Учена порівняла також окремо результати чоловіків і жінок, показники Пряшівського університету та Католицького університету в Ружомберку і результати словацьких студентів із показниками британських. Цікаво, що автор виявила помітну статистичну різницю в показниках університетів. Виявилось, що студенти Католицького університету в Ружомберку мали кращі навички критичного мислення. Цим учена довела, що те, в якому університеті навчаються студенти, впливає на рівень розвитку їхнього критичного мислення.

Матеріал у шостому розділі «Результати стану критичного мислення вчителів обраних гімназій у Словацькій Республіці» цікавий тим, що в ньому подано результати тестування педагогів. Видно, що майже 42% вчителів з обраних ученою навчальних закладів не перетнула межу в 40 балів із 80 можливих. Найслабшими педагоги виявилися також у категорії «Судження», в якій 97,55% учасників не перейшли рубіж у 8 балів із 16. Примітно, що була суттєва статистична різниця в результатах чоловіків і жінок на користь останніх. Автор також підтвердила свою гіпотезу, що вчителі зі стажем до 10 років покажуть кращі результати в тестуванні, ніж їх колеги з понад 10-річним досвідом. Проте найцікавішими є порівняння показників учнів та вчителів. Учні перевершили вчителів у категоріях «Судження» та «Розпізнавання припущень», а вчителі учнів – у решті: «Дедукція», «Інтерпретація», «Оцінювання аргументів». Найголовніше, учена приходять до висновку, що в загальному рівні критичного мислення не існувало суттєвих розбіжностей між учнями та їхніми вчителями.

Щодо результатів тестів Вотсона-Гласера серед британських учнів, студентів та вчителів, то приблизно дві третини з них показали кращі результати від найвищих результатів серед словацьких учнів, студентів та вчителів відповідно. Нас така статистика надзвичайно вразила.

Проаналізувавши монографію Мартіни Костуркової, робимо висновок, що вона є надзвичайно злободенною та креативною працею, яка має серйозні теоретичні основи, розкриті в двох перших розділах. Під час написання дослідження вченою було проаналізовано значний емпіричний матеріал, а також узагальнено досвід Словаччини й інших країн. Результати, наведені в монографії, є обґрунтованими, аргументованими та надзвичайно корисними як для подальших наукових досліджень у галузі критичного мислення, напрямки яких автор навела у книзі, так і в практичному вдосконаленні процесу навчання не тільки учнів шкіл та студентів університетів, а й учителів. Крім того, праця впевнено переконує в необхідності приділяти розвитку критичного мислення велику увагу та є сигналом і для українських учителів активно працювати в цьому напрямку самим і навчати цьому своїх учнів. Адже, якщо така країна-член ЄС як Словаччина має дуже посередні показники в рівні розвитку критичного мислення в учнів, студентів та вчителів, то тяжко говорити, що в Україні були б кращі результати, зважаючи на менші зарплати та мотивацію вчителів і викладачів ВНЗ й гіршу матеріально-технічну забезпеченість шкіл та університетів. Оскільки критичне мислення є одним із найважливіших умінь людини у XXI ст., монографія М. Костуркової вкотре переконує більше використовувати у школах та університетах у ході навчання учнів і студентів методики, які його розвивають.